

مجله حقوق قرمز

دوره ۶ - شماره ۱۵ - تابستان ۱۴۰۲

انواع مدل‌های تأمین مالی داوری بین‌المللی

محمد مهدی اسدی

ارزیابی حقوق مالیّه زنان در حقوق خانواده اسلامی: مطالعه تطبیقی در حقوق ایران، مصر، مراکش و تونس

حسین موحدیان، محسن اسماعیلی، محمد روشن

بررسی تطبیقی شیوه‌های جبران خسارت معنوی در نظام حقوقی ایران و انگلستان

عارف رشنودی، یوسف احمدی

تحلیلی بر مشکلات بزه‌دیدگی ثانویه مهاجران در فرایند دادرسی (مطالعه موردی مهاجرین افغانی، عراقی و لبنانی)

امین حاجی‌وند، سید احسان حکیم زاده، امین علی زاده

دیپلماسی دفاعی اختلافات مرزی هیرمند و عدم پیروی معاهداتی

سبحان طیبی، ساناز ابوالقاسمی

بررسی تطبیقی مسئولیت کیفری اطفال در نظام حقوقی ایران و آمریکا

امین امیریان فارسانی

تحلیل الگوی رابطه سلسله‌مراتبی میان دادستان و دادیار در حقوق کیفری ایران

سعید قائدی، شبنم جهانگیری

تحلیل حقوقی و جرم شناختی نقش زنان در گروهک‌های تروریستی

ندا قهرمانزاده، امین حاجی‌وند، داود علیزاده

دزدی دریایی در آب‌های سومالی به مثابه تهدیدی علیه امنیت و حقوق بین‌الملل

جمشید سپاه منصور، هدایت حسن پور، احمد رضا امتحانی، زهرا فرجی

راهکارهای مبارزه با فساد مالی مقامات دولتی در حقوق ایران

سجاد مرادی، امیرحسین ابوالحسنی

اجرت المثل زوجه در قوانین جمهوری اسلامی ایران و فقه اسلامی

پرویز رضائی، فاطمه امیری

نقش سیاست کیفری ایران در مدیریت رمزارزها

مصطفی کرمی پور، مونا رجب زاده باغی

قلمرو ضمان بایع فضول در پرداخت غرامات در فقه، حقوق و رویه قضایی

عباس باقری، سیاوش راضی

اقتصاد جرم در تحلیل کثرت گرایی مجازات و فردی کردن آن

اسماعیل کشکولیان، محمود اشرافی مهابادی، امین امیریان فارسانی

کیفرهای جامعه مدار: چالش‌ها، آثار و پیامدها در نظام کیفری ایران

ایرج مروتی، جهان‌شاه شکری، اسماعیل قمری

واکاوی سیاست تقنینی ایران در خصوص حاشیه نشینی

نسیم کریمی

نظام حاکم بر اجرای آراء در دیوان عدالت اداری

رضا حسن‌نژاد عمرانی

سیاست کیفری افتراقی تشدید و تخفیف مجازات‌ها در قانون نیروهای مسلح (مطالعه تطبیقی جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا)

یاسر شاکری

بوم‌زدایی، نسل‌زدایی، سرمایه‌داری و استعمارگرایی: پیامدهای [آن] بر مردمان بومی و زیست‌بوم‌های جهانی

سید علیرضا میرکمالی، امین حاجی‌وند، بهزاد توسلی فام

جایگاه ترجمه دادگاهی در ایران و ایالات متحده آمریکا

زهرا وهبی، محمد قربان زاده

The Role of Iran's Criminal Policy in the Management of Cryptocurrencies

Mostafa Karami Pour

Ph.D. in Criminal Law and Criminology, Al-Mustafa Al-Alamiya Society, Qom, Iran (Corresponding Author)

نقش سیاست کیفری ایران در مدیریت رمزارزها

مصطفی کریمی پور

دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران (نویسنده مسئول)
mmkpour@yahoo.com

Mona Rajabzade Baghi

Master of Criminal Law and Criminology, Tolo Mehr Institute of Higher Education, Qom, Iran

مونا رجب زاده باغی

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، مؤسسه آموزش عالی طلوع مهر، قم، ایران
chl10ali20@gmail.com

Abstract

Among the new technological issues associated with virtual space is the use of Bitcoin as a virtual currency and cryptocurrency instead of traditional money. The unique features of Bitcoin have separated this type of virtual currency from other virtual currencies; Because this type of virtual currency has faced problems due to not being included in traditional payment systems; so that on the one hand it has been deregulated and on the other hand traditional payment rules have no place for this type of currency; Therefore, this issue has made bitcoin more attractive to financial-economic criminals than other virtual currencies and leads to economic crimes such as money laundering, fraud, smuggling of goods and currency, etc. The current research has studied Iran's criminal policy in the management of cryptocurrencies (Bitcoin) with a descriptive-analytical method; The results of the research indicate that Iran's criminal policy against such crimes that arise from the use of cryptocurrencies has been a passive policy (prohibition of use), but now a more realistic policy, which is similar to the policy, is waiting. "Stay and see" has been undertaken. According to this policy, the bank is not a guarantor in the field of verifying the authenticity of cryptocurrencies and does not apply any mechanism to manage and stabilize their prices, and the risk and risk of investing is with the investor himself.

Keywords: Virtual Currency, Cryptocurrency, Bitcoin, Economic Crime, Criminal Policy.

چکیده

ازجمله موضوعات فناوریانه نوین همراه با فضای مجازی، کاربرد بیت کوین به عنوان یک ارز مجازی و رمزارز به جای پول سنتی می‌باشد. ویژگی‌های منحصر به فرد بیت کوین باعث تفکیک این نوع ارز مجازی از دیگر ارزهای مجازی گردیده است؛ چراکه این نوع ارز مجازی به دلیل قرار نگرفتن در سامانه‌های پرداخت سنتی، این حوزه را با مشکلاتی مواجه ساخته است؛ به طوری که از طرفی آن را از تنظیم انداخته است و از طرف دیگر قوانین پرداخت سنتی جایی برای این نوع ارز ندارد؛ لذا همین موضوع باعث شده تا بیت کوین نسبت به ارزهای مجازی دیگر جذابیت بیشتری برای بزهکاران مالی-اقتصادی داشته باشد و منجر به جرائم اقتصادی چون پولشویی، کلاهبرداری، قاچاق کالا و ارز و... گردد. پژوهش حاضر با روشی توصیفی-تحلیلی به مطالعه سیاست کیفری ایران در مدیریت رمزارزها (بیت کوین) پرداخته است؛ نتایج پژوهش حاکی از آن است که سیاست کیفری ایران در قبال چنین جرائمی که از استفاده از رمزارزها پدید می‌آید، نخست، سیاستی منفعلانه (ممنوعیت استفاده) بوده است، ولیکن در حال حاضر سیاست واقع بینانه‌تری را که شبیه سیاست، «منتظر بمان و بین» است در پیش گرفته است. براساس این سیاست، بانک در زمینه تأیید اصالت رمزارزها ضامن نبوده و جهت مدیریت و ثبات قیمت آن‌ها هیچ گونه سازوکاری اعمال نمی‌کند و ریسک و خطر ناشی از سرمایه‌گذاری با خود سرمایه‌گذار می‌باشد.

واژگان کلیدی: ارز مجازی، رمزارز، بیت کوین، جرم اقتصادی، سیاست کیفری.

ارجاع:

کریمی پور، مصطفی؛ رجب زاده باغی، مونا؛ (۱۴۰۲)، نقش سیاست کیفری ایران در مدیریت رمزارزها، تمدن حقوقی، شماره ۱۵.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

اگرچه ارز رمزنگاری شده برای فعالیت‌های غیرقانونی قابل استفاده است اما تأثیر کلی بیت کوین و سایر ارزهای رمزپایه در پولشویی و جرائم دیگر مرتبط با پولشویی در مقایسه با معاملات نقدی بسیار ناچیز است؛ چراکه در سال ۲۰۱۹ میلادی حجم پولشویی‌هایی انجام شده با استفاده از بیت کوین به دو میلیارد و هشتصد میلیون دلار رسید، این اتفاق در حالی افتاد که در سال ۲۰۱۸ میلادی تنها یک میلیارد پول کثیف با استفاده از بیت کوین جابه جا شد و از ابتدای سال جاری نیز حجم کل پولشویی‌های انجام شده با استفاده از بیت کوین تنها هشتصد و بیست و نه میلیون دلار تخمین زده شده است؛ این بدان معناست که از ابتدای سال جاری تاکنون تنها نیم درصد از بیت کوین‌های استخراج شده برای هدف پولشویی مورد استفاده قرار گرفته اند؛ با این حال باگ‌های بلاکچین‌ها در تأیید هویت مشتریان خود منجر شده است تا پولشویی‌های گسترده‌ای در این حوزه صورت بگیرد.

جمهوری اسلامی ایران با ساحتی به نام رمزارزها مواجه شده است که از سویی از ویژگی‌های مثبتی نظیر دورزدن تحریم‌های ظالمانه و جایگزینی به عنوان ارز بین‌المللی در مبادلات جهانی برخوردار است و از دیگر سو در پس استفاده از آن، بستر ارتکاب جرم‌هایی همچون، کلاهبرداری و پولشویی فراهم شده است. درخور توجه است که پدیده رمزارزها از بستری مشهور به زنجیره‌های بلوکی متولد شده که برای تولید و انتشار و امدار آن هستند، تاکنون قانونگذاری در این راستا صورت نپذیرفته و آخرین اقدام مقنن تنها سند الزامات و ضوابط حوزه رمزارزهای بانک مرکزی در ۱۳۹۷ است که کافی نیست زیرا بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، رمزارز جهانی نظیر بیت کوین و آلت کوین را از موضوع سند یادشده

خارج کرده است. همچنین در فضای سایبر و فناوری رمازر، نظارت، رصد حاکمیتی و صیانت از حقوق شهروندان مستلزم وجود قوانین و سازوکارهایی بروز و کارآمد است. طبق مصوبه مزبور، هیأت عامل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ضوابط ناظر بر چگونگی استفاده از رمازرهای حاصل از استخراج داخلی توسط واحدهای صنعتی دارای پروانه بهره‌برداری از وزارت صمت را صرفاً به منظور انجام پرداخت‌های ارزی بابت واردات و با رعایت مجموعه مقررات ارزی تصویب کرد. بر این اساس صرافی‌های مجاز و بانک‌ها می‌توانند در چهارچوب ضوابط یادشده نسبت به انجام پرداخت‌های ارزی بابت واردات از طریق رمزهای استخراج شده در داخل کشور اقدام کنند.

مصادیق متعددی از جرائم کلاهبرداری و پولشویی در بستر استفاده از رمازرها قابلیت ارتکاب دارند. به طور نمونه سایت‌های جعلی با استفاده از تبلیغات گسترده در فضای مجازی سعی در کسب اعتماد مردم می‌کنند تا آن‌ها با پرداخت مبالغی، برای آن‌ها حساب کاربری و کیف پول دیجیتال ایجاد کنند (ایزدی و ارزانیان، ۱۳۹۸، ۳۷). بنابراین شیوه‌های پیشگیری وضعی و اجتماعی، برای مقابله با جرائم کلاهبرداری و پولشویی در مبادلات رمازرها قابل طرح است.

پولشویی به عنوان تلاش یا اقدام در پنهان کردن هویت درآمدهای غیرقانونی و سعی بر قانونی جلوه دادن آن‌ها تعریف می‌شود؛ مجرمان برای پنهان کردن منشا غیرقانونی وجوه خود از طرق مختلفی وارد عمل می‌شوند ولی یکی از راحت‌ترین این روش‌ها آن است که این پول‌های کثیف تحت نام ارزهای دیجیتال معامله شود و در اینجا همان مفاهیمی که در مورد پولشویی با استفاده از پول نقد اعمال می‌شود در مورد پولشویی با استفاده از ارزهای دیجیتال نیز صدق می‌کند؛ سه مرحله اصلی پولشویی با استفاده از ارزهای دیجیتال عبارتند از: جایگذاری، لایه‌چینی و یکپارچه‌سازی.

سیاست‌گذاران جنایی به عنوان بخشی از بدنه نظام حاکم در راستای تنظیم‌گری و مقررات‌گذاری درخصوص جنبه‌های مختلف بزهکاری، از جمله بزهکاری فناوریانه، اقدام به سیاستگذاری در سطح سیاست جنایی تقنینی می‌کنند. این جنبه از سیاست جنایی نقشی راهبردی در تعیین برنامه‌های کلان پیشگیرانه و مقابله‌ای در برابر پدیده مجرمانه دارد؛ زیرا به معنای برنامه‌ریزی، الگوسازی و ارائه برنامه اقدام برای کشران نظام عدالت کیفری است. از جمله موضوعات فناوریانه نوین نیازمند سیاستگذاری، رمازرها یا ارزهای مجازی هستند که به دلیل خصوصیات منحصر به فرد، دارای ظرفیت‌های بزهکارانه بسیاری می‌باشند (شاملو و خلیلی پاجی، ۱۳۹۹، ۲۴۹).

ارز مجازی از انواع مختلفی برخوردار است که هریک با توجه به ماهیت و کارکرد، دارای

ویژگی‌های خاصی نسبت به یکدیگر هستند. با این حال نمونه کامل ارز مجازی، بیت کوین است که برخی ویژگی‌ها آن را از سایر ارزهای مجازی متمایز می‌کند. یکی از مهم‌ترین دلایل استفاده مجرمان از ارزهای رمزنگاری شده فرضیه ناشناس ماندن در تراکنش‌ها تحت شبکه بلاکچین است. همچنین مجرمان تمایل دارند که از ویژگی فرامرزی رمزارزها نهایت استفاده را ببرند. به عبارتی، آن‌ها دریغ دنیای ایده‌آل، دیگر در خارج از کشور دیگر نگران ارزهای خود نیستند. اما با رشد و توسعه صنعت دارایی‌های مجازی، زمینه برای برداشتن گام‌های مثبت به سمت ایجاد مقررات و نظارت بیشتر بر اقدامات غیرقانونی فراهم شده است. میزان بیت کوین ارسالی و دریافتی توسط نهادهای خلافکار احتمالاً به دلیل مقررات دقیق‌تر و معرفی شناسایی مشتریان از سال ۲۰۱۷ میلادی کاهش یافته است. با این حال، ارزش منتقل شده برحسب دلار افزایش یافته است که این امر به دلیل افزایش قیمت بیت کوین است.

دستورالعمل‌هایی که اخیراً توسط گروه ویژه اقدام مالی^۱ منتشر شده است، نشان می‌دهد که یک سری موارد هشداردهنده وجود دارد که برای جلوگیری از پولشویی باید به آن‌ها توجه کرد. این علائم هشداردهنده که برای مبارزه با فعالیت‌های غیرقانونی است دائماً در حال توسعه می‌باشند. توجه جامعه بین‌المللی به پیشگیری از پولشویی و تأمین مالی تروریسم منجر به شکل‌گیری نهادهای بین‌المللی متعددی چون کنوانسیون وین و پالرمو شد که اوج آن‌ها در گروه ویژه اقدام مالی متبلور شد (سلطانی، ۱۳۹۴، ۹۷). همچنین، اطلاعات مربوط به نهادهای در اولویت بالایی قرار دارند. الگوی رفتاری در تراکنش‌ها بررسی شده و روابط میان آن‌ها مرتباً بررسی می‌شوند. گروه ویژه اقدام مالی تأکید دارد که عوامل متعددی می‌توانند تخلفات حوزه پولشویی را به وجود آورند و تمامی آن‌ها در کنار هم می‌بایست بررسی شوند و هیچ کدام از آن‌ها را نباید به صورت جداگانه بررسی کرد.

این پیش فرض‌ها قابل تصور است که: پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات و ایجاد و توسعه ابزارهای فناورانه در فضای مجازی، چالش‌های بسیاری را برای سیاستگذاران و قانونگذاران ایجاد کرده است. این چالش‌ها افزون بر بعد سیاسی و اقتصادی، دارای ابعاد حقوقی و کیفری گسترده‌ای نیز است که تأثیرات قابل توجهی بر بزهکاری داشته است. بدون تردید سیاستگذاری جنایی از نوع کیفری درخصوص این ابزارهای فناورانه، مانند بیت کوین، قانونگذاران را در معرض آزمونی سخت قرار می‌دهد؛ آزمونی که آشکارکننده محدودیت‌های جدی و حتی ناتوانی در حوزه تنظیم سیاست جنایی است که می‌تواند دربردارنده مخاطراتی گسترده باشد.

ایجاد یک تکنولوژی جدید انقلابی به نام بیت کوین نوآوری را به سطح جدیدی برای شرکت‌ها و سیستم‌های پرداخت و ارتباطات وارد کرد و مانند ادوار قبل ورود یک تکنولوژی جدید و توسعه یافته با تهدیداتی از جانب فعالیت‌های غیرقانونی مواجه شده است. هویت پنهان خریداران و فروشندگان بیت کوین، عدم نظارت و کنترل دولت‌ها و عدم امکان مستندسازی مدارک پولشویی در بیت کوین از مهم‌ترین دلایل استفاده از بیت کوین به عنوان ابزار پولشویی بوده و شفافیت مبادلات مالی، کارآمد شدن دولت‌ها در زمینه کنترل مبادلات بیت کوین، همکاری دولت‌ها و تدوین قوانین لازم برای بیت کوین به عنوان راهکارهای مقابله با پولشویی از طریق بیت کوین قابل بیان هستند.

بررسی رویکردهای سیاستگذاری برخی کشورهای پیشرو نشانگر گزینش رویکرد ریسک‌مدار در چهارچوب تدوین برنامه‌های مبارزه با پولشویی جهت مقابله با ریسک‌های بزهکارانه ارزهای مجازی در پرتو الزامات فراملی گروه ویژه اقدام مالی است. رویکرد ریسک‌مدار سیاست جنایی در این زمینه، شامل نظارت و کنترل، دریافت مجوز و ثبت فعالیت، ثبت سوابق و ارائه گزارش‌های مشکوک، اعمال محدودیت و سایر اقدامات مقابله‌ای و همکاری‌های بین‌المللی در جهت کاهش مخاطرات بزهکارانه ارزهای مجازی است (شاملو، پیشین، ۲۴۷). از این رو ضروری است تا سیاستگذاران جنایی ایران با گزینش چنین رویکردی و ایجاد ساختارهای قانونی لازم و استفاده از ظرفیت‌های قانون اصلاح مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۹۷ و دوری جستن از هر رویکرد منفعلانه‌ای به تدوین چهارچوبی منسجم برای پیشگیری و مقابله با خطرات مجرمانه ارزهای مجازی بپردازند.

۱- چالش موضوع

در پی بحران مالی و بی‌اعتمادی به نهادهای مرکزی، در سال ۲۰۰۹ میلادی بازارهای مالی جهان با پدیده نوینی به نام ارزهای مجازی مواجه شدند. طی زمان بسیار کوتاهی این نوع پول‌ها توانستند جایگاه خود را در مبادلات روزانه مردم پیدا کنند. در سال‌های اخیر، در ایران هم استفاده از این وسیله پرداخت نوین گسترش پیدا کرده است. با توجه به انتقال نظیر به نظیر و غیرمتمرکز بودن آن‌ها که منجر به حذف نهادهای واسط و ناظر شده است، لزوم سیاستگذاری در مواجهه با این پدیده نوظهور اقتصادی اهمیت دوچندانی پیدا کرده است. سیاستگذاری کیفری جهت پیشگیری از جرائم مالی مرتبط با استخراج رمزارزها به‌ویژه با توجه به ردیابی ناپذیری و سهولت سوءاستفاده از آن‌ها جهت مقاصد مجرمانه، دغدغه نوینی در حقوق کیفری اقتصادی به شمار می‌رود.

حدود سه و نیم درصد از کل قدرت پردازش شبکه بیت کوین جهانی در کشور ماست و چون

ملاحظات گسترده‌ای دارد و میزان تولید رمزارزها براساس قدرت شبکه مشخص می‌شود، میزان استخراج آن پرنوسان و متغیر است. تحلیل‌ها در رمزارزها امکان پذیر و قابل اعتنا نیست و جایی برای شکایت از کلاهبرداری‌ها در این حوزه وجود ندارد. چهار تا شش هزار ارز دیجیتال در دنیا وجود دارد که هیچکس نمی‌تواند درباره افزایش یا کاهش بهای آن‌ها در آینده اظهارنظر کند. ریسک بازار رمزارزها فقط در نوسان قیمت نیست بلکه به دلیل تحریم‌های ایران ممکن است کیف پولی که در آن رمزارزها را قرار داده شده بلوکه شود و از بین برود.

از دیگر سو، در زمینه ساماندهی صرافی‌ها برای رمزارزها قانونی وجود ندارد و شبکه ملی اطلاعات نیز برای ساماندهی سایت‌هایی که در کشور فعالند راه اندازی نشد. بنابراین مردم نمی‌توانند معتبر بودن یا نبودن سایت‌ها را در بخش رمزارزها تشخیص دهند، البته اگر سایتی معتبر نیز باشد به دلیل تحریم‌ها هر لحظه امکان مسدود شدن حساب وجود دارد. همچنین نظارتی روی کانال‌های تلگرامی که رمزارزها را تبلیغ می‌کنند وجود ندارد. چالش دیگر این که، تا موضوعی در کشور به تهدید و بحران تبدیل نشود درباره آن چاره اندیشی نمی‌کنیم و اکنون که مردم به دلیل ناامیدی از بورس به سمت رمزارزها رفته‌اند هیچ سیاستگذاری در این عرصه وجود ندارد. همچنین به دلیل غیرقانونی بودن رمزارزها در کشور میزان مبادله آن در کشور قابل رصد نیست، اما براساس تراکنش‌ها از فروردین سال ۱۳۹۸ تا فروردین سال ۱۳۹۹، سی و هفت هزار میلیارد ریال مبادله رمزارزها در کشور اتفاق افتاده است. در سال ۱۳۹۶ بهای بیت کوین از بیست هزار دلار به پنج هزار دلار کاهش داشت که نشان می‌دهد این عرصه به ویژه برای کسانی که سواد دیجیتالی ندارند بسیار خطرناک است. به هر روی، رفتار شبکه جهانی ارزهای دیجیتال مانند نهادهای بورسی است، اما آینده رمزارزها به دلیل شدید بودن نوسانات آن حداکثر سی تا چهل درصد قابل پیش بینی است.

سیستم‌های ارز دیجیتال از شبکه‌های محاسباتی توزیع امن که رمزنگاری شده‌اند استفاده می‌کنند تا ارزش اقتصادی را مبادله و از تعداد بیشتری از برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌ها) پشتیبانی کنند. ماهیت این سیستم عامل‌های محاسباتی و قلمرو برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌های) آن، مسائل مهمی در زمینه انطباق با قانون ایجاد می‌کند. بسیاری از حوزه‌های قضایی در سراسر دنیا در حال بررسی این موضوع هستند که سیستم‌های ارز دیجیتال تا چه میزان تحت تأثیر قوانین و مقررات موجود هستند و برای پاسخگویی به رشد پول‌های دیجیتال، چه میزان از قوانین و مقررات موجود باید اصلاح شوند یا قوانین جدید وضع گردد. با این حال، در حال حاضر روشن است که فعلاً در عالم واقع در هر حوزه قضایی طیف متنوعی از قوانین و

مقررات قابل اعمال بر پول‌های دیجیتال و برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌های) آن وجود دارد. در این شرایط، توسعه‌دهندگان، توزیع‌کنندگان و کاربران پول‌های دیجیتال و سیستم‌های مرتبط با آن، با مسائل مهم مربوط به انطباق با قانون مواجه هستند. شناخت این الزامات قانونی موجود و بالقوه برای استفاده موفقیت‌آمیز از سیستم عامل‌های ارز دیجیتال و اپلیکیشن‌های آن ضروری است. زیرا سوءاستفاده زیادی از رمزارزها برای ارتکاب پولشویی انجام می‌شود.

رمزارزها پدیده‌های نوظهور در دنیای مالی‌اند که در صورت فراهم آوردن بسترهای مناسب می‌توانند برای کشور ارزش افزوده ایجاد کنند. یکی از مهم‌ترین پیش‌نیازهای بهره‌گیری مؤثر از این پدیده وجود قوانین و مقررات جامع و در مقیاس کلان‌تر، اتخاذ یک سیاست جنایی پیشگیرانه و بازدارنده به نحوی است که با در نظر گرفتن قوانین امنیتی، قوانین حمایت از مصرف‌کنندگان و قوانین حمایت از سرمایه‌گذاران منجر به کاهش سودجویی و اعمال غیرقانونی همچون پولشویی شود. بررسی اجمالی قوانین رمزارزها در کشور نشان می‌دهد در حال حاضر رمزارزها فاقد قانون مشخص‌اند؛ این در حالی است که در مقابل ظهور و محبوبیت روزافزون رمزارزها نمی‌توان بی‌تفاوت بود و اهمیت این موضوع ورود هرچه سریع‌تر قانونگذار را می‌طلبد.

۲- پیشینه تحقیق

زهرایزیدی و نسترن‌ارزانیان در مقاله خود با نام «پیشگیری از جرائم پولشویی و کلاهبرداری در بستر استفاده از رمزارزهای جهانی» که در سال ۱۳۹۸ منتشر کرده‌اند بر لزوم پیشگیری وضعی از پولشویی ناشی از سوءاستفاده از عدم امکان رهگیری تراکنش‌های رمزارزها تأکید نموده و مصادیقی از این سوءاستفاده‌ها را در پهنه بزهکاری‌های بین‌المللی توصیف و تشریح نموده‌اند. باقر شاملو و عارف خلیلی پاجی در سال ۱۳۹۹ مقاله‌ای با عنوان «سیاست‌گذاری جنایی ریسک‌مدار در برابر فناوری ارزهای مجازی» به زیور طبع آراستند که طی آن، ضمن تبیین نظریه جرم‌شناختی مدیریت ریسک جرم و سیاست جنایی ریسک‌مدار، این راهبرد سیاست جنایی را راهبرد مناسبی جهت پیشگیری وضعی از جرائم اقتصادی مرتبط با سوءاستفاده از رمزارزها عنوان داشته‌اند.

۳- یافته‌های پژوهش

سیاست کیفری در مقابله با رمزارزها در ایران در ابتدا به عنوان سیاستی سختگیرانه با ممنوعیت استفاده از رمزارزها بود که کم‌کم با تدوین قوانین به صورت سیاست ریسک‌مدار مبدل گردید، که در ذیل به بررسی این نوع سیاست‌ها اشاره می‌شود.

۳-۱- سیاست سختگیرانه (ممنوعیت)

برخی کشورها قوانین سختگیرانه‌ای را برای ممنوعیت بیت کوین و در نتیجه استفاده از آن توسط مصرف کنندگان و تجار وضع کرده‌اند. این رویکرد توسط کشورهای اتخاذ شده که ضرورتی برای استفاده از ارزهای مجازی از منظر آن‌ها وجود ندارد. به طور خاص، چین مقررات سختگیرانه‌ای را برای ممنوعیت بیت کوین به عنوان یک ارز یا سامانه مالی اعمال کرده است (شاملو و دیگران، ۱۳۹۹، ۲۵۲). با این وجود، برخی معتقدند ممنوعیت قانونی در استفاده از بیت کوین تأثیر کمی بر متوقف کردن اشخاص ناقض قانون در استفاده از این ارز مجازی به دلیل ترس ناشی از تعقیب کیفری دارد، زیرا احتمال ارباب‌آمیز بودن و بازدارندگی چنین ممنوعیتی کم است و مجرمان این قلمرو نیز همچنان در حال استفاده غیرقانونی از ارزهای مجازی هستند. در ایران با گسترش بیشتر ارزهای مجازی، به ویژه بیت کوین، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران سیاست سختگیرانه و ممنوعیت ارزهای مجازی را اتخاذ نمود. مطابق دستورالعمل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۰۹ به استناد قابلیت استفاده ارزهای مجازی در پولشویی و تأمین مالی تروریسم، هرگونه استفاده از آن‌ها در مراکز پولی و مالی کشور ممنوع شده است.

۳-۲- سیاست ریسک مدار

رویکرد مدیریت ریسک جرم و نظارت بر مجرمان بالقوه و بالفعل به عنوان سیاست کیفری نوین با تأکید بر وضعیت پیش‌جایی و عوامل خطر جرم‌نزد بزه‌کار، در پی نظارت و کنترل بر بزه‌کاران، بزه‌دیدگان و آماج جرم از گذر تقویت و حفاظت از آن‌ها است. این به معنای تغییر بنیادین گفتمان امنیت مدار به جای تأکید اخلاق‌گرا است (ریگاکاس، ۱۳۹۲، ۲۵). در این رویکرد، پیشگیری اجتماعی که علت محور است موضوعیت خود را از دست می‌دهد و به جای آن از فناوری‌های نوین برای شناسایی گروه‌های خطردار، دسته‌بندی خطر، وضعیت‌ها و محیط‌های خطرزا به منظور کاهش فراوانی خطر ارتکاب جرم، تکرار جرم، افزایش فراوانی شناسایی خطر، خنثی‌سازی، دستگیری و دورکردن مجرمان بالقوه و بالفعل از جامعه استفاده می‌شود. زیرا خطر جرم و مجرم‌گریزناپذیر تنها راه چاره مدیریت و کنترل آن است، به گونه‌ای که در این رویکرد، بسیاری از مقررات حقوق کیفری با تأثیرپذیری از اندیشه‌های جرم‌شناسی‌های نوین، مبتنی بر حاکمیت امنیت شده است (آقابابایی، ۱۳۹۰، ۷۳).

این امر مورد توجه جامعه بین‌المللی نیز قرار گرفته است که براساس آن تلاش می‌شود با اتخاذ رویکرد مدیریت ریسک در خصوص جرائم فراملی، به ویژه جرائم مربوط به رمزارزها، به کنترل آن بپردازند. از

دیدگاه جرم‌شناسان امروزه بزهکاری یا جرائم اقتصادی در مفهوم وسیع واژه (با توجه به پیامدهای ناگوار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی آن) به یک دل‌نگرانی جهانی تبدیل شده است. ازجمله جرائم مرتبط با رمزارزها، پولشویی است که مبارزه علیه آن، بخش مهمی از مبارزه کلی با جرائم دیگر در این راستا، از قاچاق مواد مخدر، انسان، کالا و ارز گرفته تا تأمین مالی فعالیت‌های تروریستی به حساب می‌آیند.

اندیشه کنترل برآمده از آرای «اولریش بک» در پرتو بسط نظریه جامعه مخاطره‌آمیز^۲ با تأثیر بر نگرش‌های سیاست جنایی، به عنوان یکی از کارکردهای نظام عدالت کیفری مطرح شده است. ورود این مفهوم در عرصه سیاستگذاری جنایی و الگوهای پاسخدهی و کنش‌ها و واکنش‌های اجرایی و قضایی، با جهت‌دهی ساختار سیاستگذاری همراه شد. بدون تردید مهم‌ترین تأثیر این رویکرد بر نظام عدالت کیفری انسجام بخشی و بازاندیشی در مفهوم پیشگیری از جرم و ارائه مؤلفه‌های لازم جهت شکل‌گیری «عدالت پیشگیرنده یا پیش دستانه» است. «پیش دستی» موردنظر در نظم حقوقی جدید، بر این باور است که پیشگیری از وقوع جرائم بزرگ، از طریق ترس از مجازات و سیاست بازدارندگی به تنهایی کارآمد و مؤثر نبوده و منجر به پیشگیری از وقوع آن‌ها نخواهد شد؛ بلکه تنها با کشف و شناسایی اعمال ارتكابی در مراحل نخستین (پیش جرم)^۳ و خفه کردن این جرائم در نطفه و اتخاذ اقدامات زودهنگام می‌توان و باید مانع از تحقق مقاصد تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان و مرتکبان این گونه جرائم شد (اسماعیلی، ۱۳۹۶، ۳۰۵). بدین سان در پرتو مبانی نظری مربوط به عدالت پیش‌گیرنده و تلاش جهت اتخاذ روش‌های پیش‌دستانه در برابر مخاطرات موجود در حوزه‌های مختلف، کشندگان سیاست کیفری در این چهارچوب به الگوسازی و ارائه مدل ساختاری جهت اجرایی نمودن آن پرداختند. نمونه بارز از ایجاد مدل ساختاری در مدیریت ریسک، اتخاذ رویکرد ریسک‌مدار در برابر جرائم مربوط به رمزارزها می‌باشد.

با توجه به سیاست کیفری ایران در قبال رمزارزها که سیاستی سختگیرانه و ممنوعیت رمزارز را به همراه داشت و درواقع، این رویکرد منفعلانه و تلاش برای محوکردن صورت مسئله به جای ارائه یک پاسخ و راهکار مناسب نه تنها مفید واقع نخواهد شد، بلکه پیامدهای منفی ازجمله زیرزمینی شدن فعالیت‌های این حوزه را در پی خواهد داشت. بر همین اساس، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در چرخشی قابل توجه، رویکرد واقع‌بینانه‌تری در قبال ارزهای مجازی اتخاذ کرده است. بر این اساس معاونت فناوری‌های نوین بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، اقدام به انتشار پیش‌نویس سند «الزامات و ضوابط فعالیت‌ها در حوزه رمزارزها در کشور» مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۰۸ کرد. درواقع، براساس این سند، بانک مرکزی جمهوری

2- Risk society

3- Pre-crime

اسلامی ایران رویکرد واقع بینانه‌تری در قبال ارزشهای مجازی اتخاذ کرده است. درواقع، سند مذکور در گام اول به تعریف ارزشهای مجازی یا رمزارزها پرداخته است. رمزارز یک نوع دارایی مالی محسوب شده که بر بستری دیجیتال، غیرمتمرکز و شفاف به نام زنجیره بلوک^۴ موجودیت می‌یابد. این دارایی‌ها می‌توانند در شرایطی کارکرد پول به خود بگیرند. درواقع در گام اول تلاش شده ماهیت رمزارزها، ارزشهای مجازی یا ارزشهای رمزنگاری شده تعیین شود. بر این اساس، اصل بر دارایی بودن ارزرمزها گذاشته شده که به صورت استثنایی پول محسوب می‌شوند (شاملو و خلیلی پاجی، ۱۳۹۹، ۲۵۶).

در این پیش نویس صرافی‌ها می‌توانند با دریافت مجوز فعالیت کنند، اما استفاده از بیت کوین به عنوان ابزار پرداخت ممنوع است. به طور کلی خرید و فروش و نگهداری بیت کوین برای مردم جرم نیست، اما در مقیاس وسیع و حوزه پرداخت‌های کلان کشور، فعلاً مجوز خاصی صادر نشده است. استخراج بیت کوین یا هر ارز دیجیتال دیگری در ایران قانونی است، اما باید برای انجام آن از وزارت صنعت، معدن و تجارت مجوز دریافت شود. استخراج ارزشهای دیجیتال بدون مجوز از وزارت صمت، غیرمجاز اعلام شده است. همچنین باید از وزارت نیرو برق مخصوص ماینینگ با تعرفه صادراتی دریافت کرد. استخراج به صرفه بیت کوین از طریق دستگاه‌های استخراجی تحت عنوان ایسیک^۵ انجام می‌شود (غلامی معاف و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۷۸).

از این نوع سیاست در عرصه جرم انگاری و کیفر رمزارزها می‌توان با عنوان «جرم انگاری پیش دستانه»^۶ یاد نمود. جرم‌انگاری پیش‌دستانه یکی از جلوه‌های افزایش مداخله حقوق کیفری است که استفاده از اصل حداقلی و کمینه حقوق را نقض می‌کند (شاهید و نیازپور، ۱۳۹۹، ۱۲۵)، چراکه، ماهیت دارای ریسک رمزارزها نقش مؤثری در شکل‌گیری جرم‌انگاری پیش‌دستانه دارد. سیاست اتخاذی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در این راستا بدین صورت است که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران صدور و انتشار رمزارزهای جهان روا^۷ را در اختیار توسعه دهندگان آن قرار داده و برای خود در این زمینه

4- Blockchain

5- ASIC

6- Pre-emptive criminalization

۷- رمزارزی که بهره‌برداری از آن و تبادلش محدود به هیچ موقعیت جغرافیایی خاصی نبوده و توسط عموم مردم دنیا بر بستر اینترنت قابل دسترسی است. این نوع رمزارز بر دو صورت بدون پشتوانه دارایی و با پشتوانه دارایی وجود دارد. اول، قابلیت استخراج توسط عموم مردم را داراست و از انواع معروف آن می‌توان به بیت کوین و اتریوم اشاره کرد. دوم، توسط یک شخص حقیقی یا حقوقی و به پشتوانه یک دارایی مشهود یا نامشهود صادر می‌شود و قابلیت استخراج توسط عموم مردم را ندارد که می‌توان به ایکس آر پی و تتر اشاره کرد. ر.ک: شاملو و خلیلی پاجی، ۱۳۹۹، ۲۵۷.

امکان پذیرش نقش و مسئولیتی قائل نیست. این امر به دلیل ماهیت غیرقابل کنترل این رمزارزها، مانند بیت کوین است. در بقیه موارد که ایجادکننده و تولیدکننده رمزارزها مشخص است قابلیت کنترل، هرچند غیرمستقیم برای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران وجود دارد. زیرا زمانی که ارز مجازی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران براساس پیمانهای چندجانبه پولی و یا توسط اشخاص حقیقی و حقوقی مشخص در کشور ایجاد و توزیع می‌شود، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران درنهایت با اعمال سیاست‌های پولی و مالی توانایی لازم در سیاستگذاری، مدیریت و کنترل این حوزه را خواهد داشت. از این رو با علم به این واقعیت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران استفاده از رمزهای جهان روا مانند بیت کوین را به عنوان ابزار پرداخت در داخل کشور ممنوع کرده است.

با این حال بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از گسترش ارزشهای مجازی جهان روا در ایران غافل نبوده و تلاش کرده است خرید و فروش و تبادل آن را منظم کند. به این ترتیب مقرر شده رمزارزهای جهان روا تنها در صرافی‌هایی که مقررات آن در بخش الزامات عمومی صرافی‌ها آورده شده است قابلیت خرید، فروش و تبادل دارند. بر این اساس بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران رویکردی مشابه با رویکرد «منتظر بمان و ببین» را اتخاذ کرده است؛ یعنی هیچ گونه تضمینی از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در زمینه تأیید اصالت رمزارزها وجود ندارد و برای مدیریت و ثبات قیمت آن‌ها هیچ گونه سازوکاری اعمال نمی‌کند. ریسک تمامی معاملات و خطرات ناشی از سرمایه‌گذاری در این حوزه همه با خود سرمایه‌گذاران خواهد بود. به این ترتیب با وجود اتخاذ سیاست معقولی نسبت به سیاست ممنوعیت بیت کوین، همچنان در این زمینه نقص‌هایی وجود دارد که نیازمند برطرف شدن است (شاملو و خلیلی پاجی، ۱۳۹۹، ۲۶۱).

بنابراین، رویکرد ایران در برابر رمزارزها با اعلامیه‌ای مبنی بر ممنوعیت استفاده از آن توسط شورای پول و اعتبار به دلیل وجود مخاطرات پولشویی و تأمین مالی تروریسم در استفاده از آن آغاز گردید. این امر نویددهنده آن بود که ایران نیز همچون کشورهای پیشرو در حوزه مقررات‌گذاری جنایی در برابر رمزارزها در تلاش است تا با ایجاد یک وقت‌های مناسب با افزایش دانش اقدام به چهارچوب‌بندی سیاست کیفری در برابر مخاطرات رمزارزها از منظر شمول قوانین پولشویی نماید؛ باین حال آنچه در عمل دیده شد تلاش برای شمول قوانین مربوط به قاچاق ارز و نرخ ارز بر فناوری رمزارزها بود؛ امری که نه تنها با رویکرد نوین اعتقاد درصدا فراملی در تضاد است؛ علاوه بر این، چالش‌هایی را نیز در پی دارد. درواقع، بررسی سیاست‌های اتخاذی از سوی کشورهای پیشرو حاکی از آن است که این کشورها در تلاشند تا با

کاستن از اعتبار رمزارزهای جهان روایی چون بیت کوین جایگاه آن را از یک جایگزین برای پول‌های قانونی رایج یا نظام پولی موجود به یک کالا تقلیل دهند؛ این در حالی است که سیاست اتخاذی در ایران در عمل منجر به اعتباربخشی و شناسایی رمزارزها به عنوان یک ارز یا پول شده است؛ امری که با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد رمزارزهای جهان روا چالش‌های حقوقی و کیفری بسیاری را به به‌ویژه آن قسمت از مبادلات مرتبط با این فناوری که خارج از دامنه نظارتی نهادهای موظف صورت می‌گیرد، ایجاد خواهد کرد (شاملو و خلیلی پاجی، ۱۳۹۹، ۲۶۱).

به هر حال، قانونگذار تلاش کرده تا با شمول قوانین ارزی و الزامات این حوزه (برای مثال مقررات خاص در خرید و فروش ارز، مانند شناسایی و ثبت هویت خریدار، میزان خرید و فروش و یا ضرورت دریافت و نگهداری رسید خرید) به طور مضاعفی رویکرد ریسک مدار را در این زمینه برقرار کند. با این حال، این امر ضرورت ندارد؛ زیرا شمول رویکرد ریسک مدار در برابر پولشویی به ارزهای مجازی همانند سایر کشورها، در این زمینه به تنهایی کافی است. چنانچه سیاستگذار ایرانی اصرار به شمول قوانین ارزی بر ارزهای مجازی دارد، این امر نیازمند ایجاد اصلاحاتی در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و تعیین ارزهای مجازی به عنوان ارز خارجی یا در حکم آن است.

با توجه به مطالب فوق الذکر باید این گونه اذعان داشت که ایران جزو آن دسته از کشورهایی است که با پول مجازی تحریم‌ناپذیر محتاطانه برخورد کرده است؛ این پول مجازی در حال حاضر به‌خاطر عدم رسمیت آن از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در خارج از مرزهای ایران کنترل می‌شود. بررسی جزئیاتی نظیر مزایا و معایب و همچنین مقررات سلبی و ایجابی استفاده از این ابزار مالی جدید توسط سازمان‌ها و نهادهای گوناگونی نظیر بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، سازمان بورس و اوراق بهادار، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، پلیس فتا و همچنین مرکز ملی فضای مجازی آغاز گردیده است؛ اما متأسفانه تاکنون اقدامات به مرحله اجرا نرسیده است.

در حال حاضر صرافی‌هایی در ایران وجود دارند که به‌صورت لحظه‌ای و بلادرنگ بیت کوین را خرید و فروش می‌کنند؛ عمده‌ترین کاربرد بیت کوین در ایران برای پرداخت‌هک‌هایی است که سیستم‌های شرکت را هک می‌کنند و در ازای دریافت باج به‌صورت بیت کوین اطلاعات را بر می‌گردانند. علاوه بر این، گفته می‌شود بخشی از معاملات مواد مخدر و برخی کالاهای غیرقانونی دیگر هم با بیت کوین انجام می‌شود. البته کسانی هم هستند که ارزهای دیجیتال از قبیل بیت کوین را به‌عنوان

یک سرمایه‌گذاری مدنظر قرار می‌دهند. با این حال، مدتی است که شورای عالی فضای مجازی در حال بررسی برای وضع قوانین و تعیین موضع دولت ایران در قبال این ارزهای مجازی است؛ اما فعلاً وضعیت رسمی بیت کوین در ایران مبهم است و دولت واکنش مشخصی درباره آن نداشته است.

در فروردین ماه سال ۱۳۹۸ ورود رسمی بیت کوین به بورس تهران با حضور یک شرکت سوئدی در ایران و قبول سپرده‌های بیت کوینی و تبدیل به ریال برای سرمایه‌گذاری در بورس تهران کلید خورد. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران رسماً در تاریخ بیست و دوم آوریل سال ۲۰۱۸ میلادی اعلام کرد که کار با ارزهای رمزنگاری شده توسط کلیه مؤسسات مالی ایران از جمله بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ممنوع است. این تصمیم همچنین مبادلات ارزی را از خرید و فروش ارزهای مجازی با اتخاذ تدابیری جهت تساهل یا تبلیغ آن‌ها منع می‌کند. اقدام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در راستای تلاش‌های اخیر ایران جهت رفع نواقص در سیاست‌های خود در زمینه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم با هدف انطباق با برنامه‌های عملیاتی کارگروه اقدام مالی علیه پولشویی بوده است. کارگروه اقدام مالی علیه پولشویی یک سازمان بین‌دولتی تأسیس شده برای مبارزه با پولشویی بین‌المللی و تأمین مالی تروریسم است که در جلسه عمومی خود در ژوئن سال ۲۰۱۸ میلادی تعیین گردید که آیا ایران را از لیست کشورهای غیرهمکار کارگروه اقدام مالی علیه پولشویی خارج کند یا خیر؟ (شیروانی و طلاکش، ۱۳۹۹، ۱۷۷).

طبق بند اول اصل نودویکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اوصاف «عادل» و «آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز» را برای فقهای منصوب از جانب رهبری در شورای نگهبان بیان می‌کند. قانونگذار با ذکر قید «آگاهی به مقتضیات زمان و مسائل روز» در صدد است که فقهایی به این سمت منصوب شوند که برای تشخیص به دارا بودن مصلحت یا مفسده مسائل مستحدثه‌ای همانند بیت کوین و ارزهای مجازی امکان اجتهاد از منابع فقهی را داشته باشند و بتوانند درباره آن‌ها تصمیم بگیرند. به‌نظر می‌رسد با توجه به نقش زمان و مکان در اجتهاد فقه در مواردی که میان احکام اولیه و مصلحت اختلافی رخ دهد فقیه آگاه به زمان می‌بایست به حکم ثانویه رجوع نموده و نظر شارع را استنباط نماید (بیگدلی و فرج‌پور، ۱۳۹۲، ۱۵). هرچند مجلس شورای اسلامی تاکنون مقرره‌ای پیرامون ارزهای دیجیتالی مصوب نموده است، لیکن براساس مصوبه هیأت دولت مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۵ تنها رمزارزهای استخراجی در داخل کشور طبق ضوابط می‌تواند مورد استفاده قرار گیرند؛ بر همین اساس، معامله دیگر رمزارزها مجاز نیست. به‌نظر می‌رسد این مصوبه، رویکرد حاکمیت کشور ایران نسبت به ارزهای دیجیتالی تلقی می‌گردد.

نتیجه

ارزهای مجازی به عنوان پدیده‌های نو در فضای مجازی، همراه با سود و زیان‌هایی است. افزایش سرعت، کاهش هزینه، افزایش حریم خصوصی و سهولت استفاده از این ارزها موجب محبوبیت و رونق آن‌ها شده است. این ارزها به طور کلی شامل دو دسته ارزهای مجازی متمرکز و غیرمتمرکز می‌باشند. ارزهای مجازی شامل رمزارزهایی می‌باشند که در سطح داخلی شامل رمزارز جهان روا، رمزارز بانک مرکزی (ملی)، رمزارز منطقه‌ای و رمزارز حاصل از عرضه اولیه سکه/توکن می‌باشند. در این راستا مهم‌ترین رمزارز، بیت کوین می‌باشد که در دسته رمزارز جهان روا جای دارد؛ یکی از جنبه‌های منحصر به فرد بیت کوین و سایر سیستم‌های ارز مجازی این واقعیت است که افراد و سازمان‌ها می‌توانند بدون تکیه به استفاده از واسطه‌ها مستقیماً در ایجاد و استفاده از آن سیستم‌ها شرکت نمایند. با این حال، به علت گمنامی و فقدان نهاد مرکزی برای نظارت و اعمال قوانین موجب شده است تا امکان استفاده از بیت کوین در فعالیت‌های مجرمانه فراهم شود.

گسترش رمزارزها در ایران نیاز به کنشگری حقوقی پیرامون ابعاد گوناگون این فناوری را آشکار کرد؛ امری که اگرچه با اتخاذ رویکردهای منفعلانه آغاز شد عقب‌تر از بسیاری از کشورها به سوی تحولاتی نسبی در حال حرکت است. مهم‌ترین بعد مداخلات قانونگذاری در ایران را نیز می‌توان مداخله کیفری در این حوزه دانست که در تلاش بود برخلاف بسیاری از کشورها با ارز محسوب کردن رمزارزها به جای آن که اولویت قانونگذاری جنایی در این حوزه را در چهارچوب مقررات مقابله با جرائم مرتبط با رمزارزها از جمله پولشویی مدنظر قرار دهد، با قاجاق انگاری آن رویه‌ای متفاوت را برگزیند؛ امری که می‌توانست بدون ایجاد چنین ساختاری پیچیده و صرفاً در پرتو مقررات مبارزه با پولشویی به هدف مدیریت ریسک مجرمانه رمزارزها دست یابد. درواقع، به نظر می‌رسد ضرورتی بر شناسایی رمزارزها به عنوان یک ارز خارجی وجود نداشته باشد، امری که در عمل توسط هیچ کشوری صورت پذیرفته است. غالب کشورهایی که در زمینه رمزارزها و قانونگذاری پرداخته‌اند این فناوری را به عنوان یک ارزش مالی یا دارایی مورد شناسایی قرار داده‌اند و نه پول یا ارز خارجی؛ در این چهارچوب نیز با شناسایی قانونی ارائه‌دهندگان خدمات مربوط به این فناوری و تلاش جهت شمول برخی الزامات درخصوص آن‌ها زمینه را برای قاعده‌مندی این حوزه فراهم ساخته‌اند؛ امری که در چهارچوب نظریه جایگزینی ارزهای مجازی با نظام پولی موجود معنا می‌یابد.

پیشنهادهای

قانونگذار ایران باید با توجه به وجود وحدت کارکرد نقل و انتقال ارز مجازی به صورت غیرمجاز و عدم ضمانت اجرای قانونی و کیفری برای آن به عنوان ابزار پرداخت، که باعث عدم تناسب مقرر گزاری و ریسک روزافزون سوء بهره‌برداری از رمزارزها در اقتصاد کشور گردیده است، اقدام نماید و مجازات‌های سنگینی را برای جرائم حاصل از ارز مجازی و کاربرد رمزارزها مقرر کند؛ پیشنهاد می‌گردد تا سیاستگذاران جنایی ایران در جهت کاهش مخاطرات بزهکارانه ارزهای مجازی با گزینش رویکردی ریسک مدار در راستای ایجاد ساختارهای قانونی لازم و استفاده از ظرفیت‌های قانون اصلاح مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۹۷ و دوری جستن از هر رویکرد منفعلانه‌ای به تدوین چهارچوبی منسجم برای پیشگیری و مقابله با خطرات مجرمانه ارزهای مجازی بپردازند. پیشنهاد می‌گردد، قانونگذار به منظور سردرگمی‌های موجود در حیطه ارز مجازی و رمزارزها اقدام به تصویب ماده واحده‌ای قانونی در جهت تسری احکام نقل و انتقال ارز بر رمزارزها به صورت موقت و نیز تدوین قانون جامع در حیطه رمزارز به منظور تبیین قواعد مربوط به استخراج و نقل و انتقال رمزارز، به عنوان راهکاری بلندمدت نماید. با توجه به ابهام در وضعیت حقوقی ارزهای مجازی و عدم انطباق آن‌ها با تعریف فعلی از ارز، قانونگذار نسبت به اصلاح بند پ ماده یک قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲، از طریق افزودن تعریف ارزهای مجازی و قراردادن آن‌ها در حکم ارز، اقدام کند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- اسماعیلی، محمد، ۱۳۹۶، عدالت پیشگیرنده مهار جرم در بستر نظام حقوقی، **فصلنامه مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی**، شماره ۲.
- ایزدی، زهرا و ارزانیان، نسترن، ۱۳۹۸، پیشگیری از جرائم پولشویی و کلاهبرداری در بستر استفاده از رمزارزهای جهانی، **فصلنامه رهیافت پیشگیری از جرم**، شماره ۱.

- آقابابایی، حسین، ۱۳۹۰، آزادی شخصی و مدیریت خطر جرائم امنیتی، **فصلنامه تحقیقات حقوقی**، شماره ۵۶.
- بیگدلی، عطاءالله و فرج‌پور، علی‌اصغر، ۱۳۹۲، رهیافتی نو به ضوابط تشخیص مصلحت، از ضابطه تا فرایند، **فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان**، شماره ۲.
- ریگاکاس، جورج‌ا، ۱۳۹۲، جامعه خطر و جرم‌شناسی سنجشی جنبه‌هایی برای یک گفتمان انتقادی، ترجمه افشین عبداللهی، **فصلنامه بین‌المللی پلیس**، شماره ۱۳.
- شاملو، باقر و خلیلی پاجی، عارف، ۱۳۹۹، چالش‌های حقوقی-اقتصادی ارزش‌های مجازی برای نظام‌های سیاسی در پرتو نظریه جایگزینی، **فصلنامه رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی**، شماره ۶۳.
- شاملو، باقر و خلیلی پاجی، عارف، ۱۳۹۹، سیاست‌گذاری جنایی ریسک مدار در برابر فناوری ارزش‌های مجازی، **فصلنامه مجلس و راهبرد**، شماره ۱۰۳.
- شاهید، فرهاد و نیازپور، امیرحسن، ۱۳۹۹، جرم‌انگاری پیش‌دستانه اعمال تروریستی، **فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری**، شماره ۱۹.
- شیروانی، مسعود و طلاکش، ملیکاسادات، ۱۳۹۹، قانونگذاری بلاکچین در ایران، چین و انگلستان، **فصلنامه تمدن حقوقی**، شماره ۷.
- غلامی معاف، کمیل؛ رمضانیان، محمدرحیم؛ فریدی ماسوله، مرضیه، ۱۳۹۹، خدمات فناوری بلاکچین و کاربردهای آن، **فصلنامه پژوهش‌های معاصر در علوم مدیریت و حسابداری**، شماره ۷.

Types of Funding Models of International Arbitration

Mohammad Mahdi Asadi

Evaluation of Women's Financial Rights in the Islamic Family Law: The Comparative Study in Iran, Egypt, Morocco, and Tunisia's Law

Hussein Movahedian, Mohsen Esmaeili, Mohammad Roshan

A Comparative Study of Compensation Methods for Moral Damages in the Legal System of Iran and England

Aref Rashnudi, Yusuf Ahmadi

An Analysis of the Problems of Secondary Victimization of Immigrants in the Judicial Process (a Case Study of Afghan, Iraqi (and Lebanese Immigrants

Amin Hajivand, Sayyed Ehsan Hakimzadeh, Amin Alizadeh

Defense Diplomacy of Hirmand's Border Disputes and Non-Compliance of Treaties

Sobhan Tayebi, Sanaz Abolghasemi

A Comparative Study of the Criminal Responsibility of Children in Iranian and American Law

Amin Amirian Farsani

Analyzing the Pattern of Hierarchical Relationship between Prosecutor and Prosecuting Attorney in Criminal Law of Iran

Saeed Ghaedi, Shabnam Jahangiri

Legal and Criminological Analysis of the Role of Women in Terrorist Groups

Neda Gahremanzadeh, Amin Hajivand, Davood Alizadeh

Piracy in Somali Waters as a Threat to Security and International Law

Jamshid Siah Mansour, Hedayat Hasanpor, Ahmadreza Emtehani, Zahra Faraji

Solutions to Fight against Financial Corruption of Government Officials in Iranian Law

Sajjad Moradi, Amirhasan Abolhasani

The Fair Equivalent Remuneration in the Laws of the Islamic Republic of Iran and Jurisprudence

Parviz Rezaee, Fatemeh Amiri

The Role of Iran's Criminal Policy in the Management of Cryptocurrencies

Mostafa Karami Pour, Mona Rajabzade Baghi

The Scope of the Unauthorized Seller's Guarantee of Payment of Compensation in Jurisprudence, Law and Judicial Procedure

Abbas Bagheri, Siavash Razi

Economics of Crime in the Analysis of Pluralism of Punishment and its Individualization

Esmail Kashkoulani, Mahmoud Ashrafi Mahabadi, Amin Amirian Farsani

Community-Oriented Punishments: Challenges, Effects and Consequences in Iran's Penal System

Eraj Morvati, Jehanshah Shecary, Esmail Ghamari

Analyzing Iran's Legislative Policy Regarding Marginalization

Nasim Karimi

The System Governing the Implementation of Decisions in the Court of Administrative Justice

Reza Hasan Nezhad Omrani

The Differential Criminal Policy of Increasing and Mitigating Punishments in the Armed Forces Law (Comparative Study of the (Islamic Republic of Iran and the United States of America

Yasser Shakeri

Ecocide, Genocide, Capitalism and Colonialism: Consequences for Indigenous Peoples and Global Ecosystems Environment

Sayed Alireza Mirkamali, Amin Hajivand, Behzad Tavassoli Fam

The Position of Court Translation in Iran and the United States of America

Zahra Vahabi, Mohammad Ghorbanzadeh